

МОБІЛІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ НА ЖИТОМИРЩИНІ НАПЕРЕДОДНІ
ВІЙНИ (НА ПРИКЛАДІ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ
КОНТОРИ ПРОМБАНКУ)

Сутність тоталітарних режимів, якими безумовно були гітлерівський нацистський в Німеччині та сталінський в Радянському Союзі, є ідентичною. Серед найбільш типових рис - прагнення до експорту власної ідеології, в тому числі і шляхом безпосереднього підпорядкування; необхідність мати ворога(ів), як внутрішніх так і зовнішніх, для боротьби з якими вимагається постійна мобілізація всіх матеріальних та людських ресурсів. Все це, помножене на феномен «злих геніїв», загальнополітичні та економічні негаразди, які стали наслідком недосконалості Версальської системи та Великої депресії, породило ситуацію неминучості чергової війни.

Її невпинне наближення проявлялось в усіх сферах життя Радянської держави. На доказ цієї тези, зупинимось лише на незначних аспектах функціонування окремих банківських установ одного із прикордонних регіонів того часу - Житомирщини. Під грифом «Таємно» в колишніх архівах НКВД (КДБ, СБУ) зберігаються і банківські документи, які дозволяють пролити додаткове світло на особливості підготовки СРСР до війни.

На контори Промбанку були покладені функції щодо фінансування будівництва об'єктів оборонного призначення. Зрозуміло, що ця інформація жодним чином не афішувалась та проходила виключно під грифом «таємно» або ж «не може бути розголошеною». Народний Комісаріат Фінансів СРСР розробив спеціальну інструкцію щодо обліку фінансування підприємств оборонного призначення. В ній, зокрема, зазначалось, що з метою збереження державної таємниці, фінансування підприємств оборонного призначення переводилось із 1-го січня 1938 р. на самостійний баланс. Всі документи, які пов'язувались із здійсненням розрахункових операцій оборонних будівництв, потрібно було відділити від загального документообігу. Існувала примітка, щодо системи установ Держбанку - зазначалось, що засекречується

документообіг, облік та звітність з фінансування будівель оборонного призначення без ведення самостійного балансу. Один із пунктів інструкції стосувався організації оперативно-контрольної роботи, пов'язаної із фінансуванням зазначених будівництв. В ньому особливо підкреслювалось, що ця робота має здійснюватись виключно засекреченими співробітниками, до того ж, наголошувалось, що особові рахунки оборонних будівництв повинні відкриватись під закодованою назвою.

У відповідності із циркуляром Правління Державного банку, операції з фінансування будівництв оборонного призначення проводилися за окремими суб.кореспондентськими рахунками (це рахунок банку (філії, контори, відділення) в головному банку).

Архівні документи свідчать, що до будівництва подібних об'єктів на Житомирщині, власне як і інших регіонах Радянського Союзу активно залучались ті, хто відбував різноманітні терміни покарання у таборах НКВД. В банківських установах існували спеціальні рахунки, на які надходили кошти дія утримання таборів. Так, до Житомирської контори від Головного банку в Москві, сектору оборони, який опікувався фінансуванням капітального будівництва промисловості, транспорту та зв'язку, було надіслане роз'яснення щодо необхідності першочергової оплати рахунків за продукти харчування на адресу таборів-будівництв НКВД.

Про перебування в постійній готовності до війни свідчили й наступні документи, датовані 19 червня 1940 р. Керуючий Житомирською обласною конторою Промбанку повідомляв про реорганізацію із пункту уповноваженого Промислового Банку СРСР в обласну контору Промбанку з підпорядкуванням Правлінню Головної контори. Повідомлялось про наявність розробленого мобілізаційного плану. Надавалась цікава інформація щодо забезпечення контори кадрами на випадок мобілізації. Зазначалось, що в конторі працювало 17 співробітників, з яких семеро - жінки. За станом на 20 червня 1940 р. на випадок мобілізації до армії могли потрапити двоє співробітників - ними були керуючий та інженер контори. Керуючого міг

замінити заступник, посада ж інженера лишалась без заміни. Весь інший склад, як зазначалось, лишався на місці, призову до армії, крім названих співробітників, ніхто не підлягав. За мірками сучасного часу досить несподіване рішення. Але після ознайомлення з анкетними даними співробітників відділення, стає зрозумілим, чому професійні якості керівника не цінувалися «на вагу золота». Справа в тому, що на подібні посади в радянській системі сталінського передвоєнного зразку призначали за принципом «правильного» походження, партійної відданості та відповідності загальній лінії партії. Професіоналізм та факт наявності освіти у даному випадку, як з'ясувалось, не мали значення. Керуючий конторою Житомирського Промбанку Івницький Йосиф Григорович, 1896 р. народження, мав лише початкову середню освіту (складно зрозуміти, що малось *чи* увазі під зазначеним формулюванням), але при цьому, був представником робітничого соціального стану, та, зрозуміло, членом комуністичної партії. Його заступник, на якого у разі потреби перекладались обов'язки керівника, Балабанов Іван Андрійович, був росіянином за національністю, членом партії, з початковою освітою та також походив «з робітників». До речі, з усіх співробітників лише вони двоє були членами партії.

Навіть такий короткий огляд лише декількох напрямків діяльності однієї банківської установи, причетної до фінансування об'єктів будівництва та промисловості напередодні війни відображає найбільш типові риси сталінського режиму та засвідчує факт активної підготовки до війни.